

БОГАТИ ТРАКИЙСКИ ГРОБОВЕ И ГРОБНИЦИ ОТ ИЗТОЧНА ТРАКИЯ (Kýrklareli – Pýnarhisar – Vize и Tekirdağ)

Йежи Хатлас

Източна Тракия (днес в Република Турция), която заема само 3% от съвременната територия на турската държава, е много интересен район за тракологите. Началото на археологическите проучвания тук датира още от XIX в. В този район на страната има според мене две много интересни зони. Едната от тях, по-голямата, се намира в североизточната част на европейска Турция. Започва от град Къркларели (Kýrklareli, Лозенград) и през град Пънархисар (Pınarhisar) се разпростира до град Визе (Vize).

Близо до южните склонове на Странджа планина се намира град Къркларели. В околността му има няколко много интересни тракийски гробници. Близо до града (на 3 км южно от него), в местността Ашаджъпънар (Aşağıpınar) в древността са изградени три тракийски могили, обозначени с латинските букви: „А“, „В“ и „С“.

1. Гробница Къркларели „А“¹

Гробницата в могила „А“ е разкопана през 1874 г.² Тя се състои от преддверие и гробична камера. Първата камера (преддверието) има размери 1,80 м х 1,13 м х 2,20 м. Тя е засводена с полуцилиндричен свод. Централната камера (3 м х 3 м х 2,66 м) е с покритие от същия вид. Стените на гробницата са изградени от добре обработени каменни блокове. Между двете помещения има врата. Според данните от литературата в гробичната камера има каменно погребално легло. Гробницата е датирана от IV – III в. пр. Хр. Сега съоръжението е отворено и няма никакви проблеми с влизането в него³.

2. Могила Къркларели „С“

В могила „С“ още през 1828 г. е открита гробница, която се състои от четири помещения⁴. Първите две помещения (преддверия) имат размери 2,82 м х 1,95 м (първото) и 2,20 м х 2,10 м (второто). Другите две са по-широки. Третата камера е също правоъгълна (3,12 м х 2,13 м), а последната (3,12 м х 3,05 м) е централното помещение. Тук частично е запазен полуцилиндричен свод. В нея се намирало погребално легло, а на стените на камерата са запазени фрагменти от стенописи. Гробницата също е датирана от IV – III в. пр. Хр.

Гробниците със същия вид покритие, какъвто имат гробниците Къркларели „А“ и Къркларели „С“, са много добре засвидел-

ствани и на днешната територия на България⁵. В научната литература те са описани като т. нар. „македонски” тип гробници.

3. Тук беше гробница Къркларели „В”

През 1938 г. много близо до могила Къркларели „С” е разкопана могила Къркларели „В”⁶. Под могиления насип се открива голяма куполна гробница. Тя се състои от две помещения: преддверие-коридор (3,55 м х 4,85 м) и кръгла камера (диаметър – 6,89 м и вероятна височина – 6,60 м). Съоръжението е изградено с добре обработени каменни блокове. За съжаление горната част на куполното отделение е била разрушена. Гробницата също е датирана в края на IV в. пр. Хр.

В околността на града се намират други две куполни гробници. Така още в края на XIX в. е разкопано каменно гробно съоръжение Къркларели – Ерикличе (Раклица), западно от Къркларели⁷. Гробницата се състои от коридор (2,06 м⁸ х 1,15 м) и кръгло отделение (3,92 м х 3,45 м) и се отнася към първата половина на IV век пр. Хр. Втората гробница Къркларели – Каракоч (Каракош)⁹ е разположена на 5 км северно от града. Каменната ѝ конструкция е под могиления насип. Състои се от дромос (1,45 м х

0,88 м) и кръгло помещение (2,95 м х 2,60 м). В гробичната камера са намерени скелет с глава, обърната на запад, и погребален инвентар. Гробница Къркларели – Каракоч се датира от IV в. пр. Хр.

Около 30 км югоизточно от град Къркларели се намира град Пънархисар (Pınarhisar). Тук в село, близо до града, което се казва Аквиран (Akviran)¹⁰, има една куполна гробница, идентична по план с обекта от Къркларели – Каракоч и също датирана в IV в. пр. Хр.

Могилата в Исламбей (İslambey) – също от района на Пънархисар (с височина 2,20 м) – е разкопана през 1992 г.¹¹ За съжаление гробницата е била разрушена и ограбена. В нея са намерени голямо количество релефни изображения. Две от релефните изображения, отнесени в музея в гр. Къркларели, са уникати. Въз основа на намерените материали се стига до мнението, че тук със сигурност е имало гробно помещение. Стените са изградени от камъни без спойка между тях. Предполага се, че тук няма купол и покривът е покрит с плосък камък или може би с полуцилиндричен свод¹². Гробницата от Исламбей има още две интересни особености. Едната от тях е, че тук е бил намерен епиграфски материал, на който местните селяни са казвали „*yazılı taş*“, а другата особеност е била, че гробното помещение било украсено с големи релефни изображения, каквито досега не са срещани. За хронологията на този обект все още е трудно да се говори.

На няколко километра от Пънархисар се намира градчето Визе (Vize), където са проучени няколко обекта, обозначени с латинските букви от „А“ до „I“¹³. Най-интересната конструкция, с полуцилиндричен свод, се намира под могилата, обозначена с буква „А“¹⁴. Гробницата (4,62 м х 3,12 м х 2,74 м) е украсена със стенописи, има богат инвентар, а за покойника има изящно направен и украсен саркофаг. Датира от I в. след Хр., но не по-късно от 44 г.

4. Златен венец от Найп Тюмеюлюсюс
(Naip Tümülsüs)

Втората зона на богати тракийски погребения се намира близо (на ок. 12 км) до град Текирдаг (Tekirdağ). В околността на града могилите са проучени. В една от тях, в Найп Тюмеюлюсюс, има каменна конструкция с фалшив свод. В гробната камера има каменни мебели и много предмети, от които най-голямо впечатление прави златният венец. Инвентарът на тази гробница е експониран в градския музей на Текирдаг.

В този район, в могилата Харекат тепе, е открито още едно много богато „царско” погребение, инвентарът от което в момента се намира в столицата Анкара. В музея на Текирдаг са останали само фотографии и диапозитиви¹⁵.

Както виждаме, в Източна Тракия има много интересни паметници на тракийската култура. Разбира се, в този район на страната има и други места, където се намират тракийски гробове и гробници, като например в околността на град Люлебургаз (Lüleburgaz)¹⁶, а материали от такива обекти са експонирани също и в музеите на градовете Одрин (Edirne) и Цариград (İstanbul).

БЕЛЕЖКИ

¹ Фот. 1-4, Й. Хатлас.

² **Mansel** (1943), с. 37, 38 и 51/52; **Onurkan** (1988), с. 2 и 3; **Yilmaz** (1996), 11–12.

³ Денем в централната камера си почива кукумявка.

⁴ **Mansel** (1943), с. 37, 38 и 52; **Onurkan** (1988), с. 2 и 4; **Yilmaz** (1996), 12–13.

⁵ Гробниците с полуцилиндричен покрив са известни най-вече от територията на античната македонска държава (**Gorzelany** (1998; **Gorzelany** (1999); **Gorzelany** (2000); **Gossel** (1980), а също и от други територии (Крим, Мала Азия, Етрурия). В България най-представителната гробница от този вид се намира под Гинина могила (**Чичикова** (1983); **Чичикова** (1986); **Чичикова** (1988) **Čičikova** (1989). За другите гробници от този тип в България виж: **Мирчев** (1958); **Китов** (1996 а); **Китов** (1996 б); **Станчев** (2002).

⁶ **Mansel** (1943), с. 37-41; **Миков** (1955), с. 19; **Venedikov, Gerasimov** (1978), с. 35; **Onurkan** (1988), с. 2 и 3.

⁷ **Hasluk** (1910 – 1911); **Hasluk** (1911 – 1912), с. 216; **Mansel** (1943), с. 39; **Миков** (1955), с. 17; **Onurkan** (1988), с. 2 и 4; **Yilmaz** (1996), 9–10; **Archibald** (1998), с. 282.

⁸ Според **Onurkan** (1988), с. 4 и **Yilmaz** (1996), с. 9, дължината е само 1,06 м.

⁹ **Firatli** (1964); **Onurkan** (1988), с. 2 и 5; **Yilmaz** (1996), с. 10-11; **Archibald** (1998), с. 282.

¹⁰ **Firatli** (1964); **Archibald** (1998), с. 283.

¹¹ **Yilmaz** (1996), 14–16.

¹² **Yilmaz** (1996), с. 27.

¹³ **Onurkan** (1988), с. 2.

¹⁴ **Mansel** (1941); **Onurkan** (1988), с. и 5–7; **Yilmaz** (1996), 13–14.

¹⁵ Тези два обекта още не са публикувани. Ето защо аз искам да благодаря най-сърдечно на господин **Mehmet Akif Işın** — директор на музея, за много ценната информация и съгласието за фотографиране на паметниците.

¹⁶ **Mansel** (1941), 120–151.

ЛИТЕРАТУРА

Andronikos 1991: V. Andronikos. Vergina: the Royal Tombs and the Ancient City, Athens.

Archibald 1998: Z. H. Archibald. The Odrysian Kingdom of Thrace, Oxford.

Čičikova 1989: M. Čičikova. Tombeau royal de Sveštari et certains aspects du culte sépulcral thrace [w:] Thracians and Mycenaean. Proceedings of the Fourth International Congress of Thracology Rotterdam, 24-26 September 1984, Leiden – Sofia, c. 205-217.

Firatli 1964: N. Firatli. Muze disi arkeolojik faaliyet ve buluntulara dair haberler, 5. Trakya'da Incelemeler, „Annual of the Archaeological Museums of Istanbul”, № 11–12, 108–109 (211–212).

Gorzelany 1998: D. Gorzelany. Architektur der makedonischen Kammergräber, „Biblioteka Ekumenii i Dialogu”, 6, 87–97.

Gorzelany 1999: D. Gorzelany. Architektura grobowców macedońskich, „Archeologia” 50, 87–95.

Gorzelany 2000: D. Gorzelany. Das makedonische Kammergrab – ein ewiges Haus des Verstorbenen [w:] Les civilisations du bassin méditerranéen. Hommages à Joachim Śliwa, Cracovie, 241–247.

Gossel 1980: B. Gossel. Makedonische Kammergräber, Berlin.

Hasluk (1910 – 1911): F. Hasluk. A Tholos Tomb at Kirk Kilisse, „BSA”, 17, 76–79.

Hasluk (1911 – 1912): F. W. Hasluck. Datcha-Stadia-Halikarnassos, „BSA”, 18, 211–216.

Hatlas 1997: J. Hatlas. Der agaisch-anatolischer Kontext der thrakischen sepulkralen Bauwerke (V – III Jh. v. Chr. [in:] The Thracian World at the Crossroads of Civilizations. Proceedings of the Seventh International Congress of Thracology. Constanța-Mangalia-Tulcea 20-26 May 1996. Vol. I. Institut Roman de Tracologie, Bucharest, s. 310–320.

Hatlas 2002: J. Hatlas. Konstruktionsreiche Grabanlagen der thrakischen Aristokratie (5.-3. Jh. V. Chr) [w:] Proceedings of the Eighth International Congress of Thracology. Thrace and the Aegean. Sofia – Yambol, 25-29 September 2000, Vol. II, Sofia, 487–499.

Mansel 1941: A. M. Mansel. Grabhügelforschung im östlichen Thrakien, „Archäologischer Anzeiger“, 1941, 152–187.

Mansel 1943: A. M. Mansel. Trakya KirkilareliKkubbeli Merazlari ve Sahte Kubbe ve Kemmer Problemi, Ankara.

Onurkan 1988: S. Onurkan. Doğu Trakya Tumulusleri Maden Eserleri, Ankara.

Steingrdber 2000: St. Steingrdber. Arpi – Apulien – Makedonien: Studien zum unteritalischen Grabwesen in hellenistischer Zeit, Mainz.

Venedikov, Gerasimov 1978: I. Venedikov. T. Gerasimov, Sztuka tracka, cz. 2, Warszawa.

Yilmaz 1996: Z. Yilmaz, Kırklareli Tömülüsleri, Kırklareli.

Китов 1996а: Г. Китов. Славчова могила край Розово, Казанлъшко (Монументална тракийска гробница). – Археология, № 1, 1–9.

Китов 1996б: Г. Китов. Сашова могила (Монументална неграбена тракийска гробница между Шипка и Ясеново. – Археология, № 2–3, 9–22.

Миков 1955: В. Миков. Произходът на куполните гробници в Тракия. – ИАИ, № 19, 15–48.

Мирчев 1958: М. Мирчев. Паметници на гробната архитектура в Одесос и неговата околност. – В: Изследвания в чест на акад. Димитър Дечев по случай 80-годишнината му, С., 570–582.

Станчев 2002: Д. Станчев. “Македонски” тип гробница от Борово, Русенско. – В: Proceedings of the Eighth International Congress of Thracology. Thrace and the Aegean. Sofia – Yambol, 25-29 September 2000, Vol. II, Sofia, 615–626.

Филов 1937: Б. Филов. Куполните гробници при Мезек. – ИБАИ, 11, 1–116.

Фол 1983: А. Фол. Втора година „Гетика“. – Изкуство, 3, 3–5.

Чичикова 1983: М. Чичикова. Гробницата от Свещари. – Изкуство 1983, 3, 18–27.

Чичикова 1986: М. Чичикова. Тракийската гробница при Свещари. – Дарители, 1–2, 10–15.

Чичикова 1988: М. Чичикова. Свещарската гробница – архитектура и декорация. – ТАВ, 3, 1988, 125–143.